

Geliş Tarihi / Received : 09.12.2025 / 12.09.2025

Kabul Tarihi / Accepted : 27.12.2025 / 12.27.2025

Araştırma Makalesi - Research Article

DOI: <https://doi.org/10.55580/oguzhan.1839297>

KENTSEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA ÇEVRECİ BELEDİYESİ ANLAYIŞI: ISPARTA BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

SUSTAINABLE ENVIRONMENTALLY FRIENDLY MUNICIPALITY APPROACH: THE EXAMPLE OF ISPARTA MUNICIPALITY

Gökhan KALAĞAN^a, Düriye TOPRAK^b, Mehmet Akif SARIŞAHİN^c

ÖZ: Küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi doğal nedenler ile birlikte kent nüfusunun da ortaya çıkardığı bazı çevre sorunları bulunmaktadır. Ortaya çıkan çevre sorunlarına yönelik özellikle son yarım asırlık süreçte sürdürülebilirlik kavramı kapsamında birtakım çözüm arayışlarına gidilmiştir. Bu makale ortaya çıkan çevre sorunlarında izlenen yahut izlenmesi gereken yaklaşımlar sürdürülebilir çevreci belediye anlayışı kapsamında ve Isparta ili özelinde ele alınıp incelenmiştir. Makalenin amacı sürdürülebilir çevreci politikalar hakkında bilgi vermenin yanı sıra yerel yönetimlerin bu politikalar üzerindeki etkilerini ve çözümlerini Isparta ili özelinde ele almaktır.

Anahtar Kelimeler : Sürdürülebilirlik, Kentsel Sürdürülebilirlik, Çevreci Belediyecilik.

ABSTRACT: Along with natural causes such as global warming and climate change, urban populations also pose several environmental problems. Over the last half-century, solutions have been sought within the framework of the concept of sustainability. This article examines the approaches currently being pursued, or should be pursued, to address these emerging environmental problems within the framework of sustainable environmental municipality, specifically in the province of Isparta. The article aims to provide information on sustainable environmental policies and to examine the impact of local governments on these policies and their solutions, particularly in the province of Isparta.

Keywords: Sustainability, Urban Sustainability, Environmentally Friendly Municipality.

^a Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gokhan.kalagan@balikesir.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8296-6316>

^b Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, dtoprak@mehmetakif.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8335-3386>

^c Yüksek Lisans Öğrenci, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, sarisahinmehmetakif@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-7108-2634>

1. GİRİŞ

Son yarım asırlık süreçte artan kentleşme oranı ile dünya genelinde yeni çevre sorunlarının ortaya çıktığını görmekteyiz. Bu çevre sorunlarına çözüm üretmek ve bu sorunların daimî olarak ortadan kalkmasını sağlamak veya ortaya çıktığı andan itibaren geliştirilen politikalar sayesinde gelecek nesiller için tehlike oluşturacak boyuta gelmemesi amacıyla sürdürülebilir çevreci anlayış kapsamında çalışmalar yapılmaktadır.

Sürdürülebilirlik kavramı özellikle son yarım asırlık süreçte dünyada oldukça önemli bir kavram haline gelmiştir. Bu kavramının ortaya çıkışında tüketimin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar oldukça etkilidir. Küresel ısınma ve iklim değişiklikleri gibi doğal nedenlerin yanı sıra hızla artan kentleşme ve hızla artan dünya nüfusu nedeniyle üretim ve tüketim arasındaki denge bazı alanlarda bozulmaktadır. Ortaya çıkan bu dengesizlik nedeniyle gerek merkezi yönetimler ülkelerinin geneli kapsamında gerek de yerel yönetimler yerel kapsamda çeşitli çözüm arayışlarına gitmişlerdir. Merkezi yönetimin yapmış olduğu girişimler daha çok ülke genelinde baş gösteren sorunlara yönelik genel çözümlerden ibaret olmakta iken yerel yönetimlerin veya merkezi yönetimin yerelde ki temsilcilerinin yapmış olduğu girişimler çok daha özel çözümler olmaktadır. İşte bu yüzden özellikle belediyelere oldukça fazla sorumluluk düşmektedir. Gerek bütçesi ile gerekse kaynakların şehrin tüketim ihtiyacına göre ayarlanması konusunda oldukça etkili olan belediyeler şehirdeki tüketimin kaynakları tamamen bitirmesine neden olmamak için çeşitli çözüm arayışlarına girmesi gerekir. İşte tam bu noktada sürdürülebilirlik kavramının ve çevreci belediyeçilik kavramının önemi ortaya çıkar. Sürdürülebilir çalışmaların başarıya ulaşmasında yalnızca bir alanda değil her alanda sürdürülebilir anlayışla hareket etmenin başarıya etkisi daha fazla olacaktır. Nitekim bu noktada sürdürülebilir kalkınmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Zira sürdürülebilir kalkınma anlayışı ile sürdürülebilir politikalarla yönelik çalışmalar birbirini destekler nitelikte olduğu için başarı oranındaki artış çok daha fazla olacaktır. Kentsel sürdürülebilirlik kavramı da bu nedenle sürdürülebilir kalkınma anlayışının doğru bir şekilde uygulanması hâlinde başarıya ulaşacak bir kavramdır.

Çevre sorunlarının çözümünde kentlerde çevreci belediyeçilik uygulamalarının önemi oldukça büyüktür. Nitekim çevreci belediyeçiliğin başarıya ulaşması da sürdürülebilirlik ve kentsel sürdürülebilirlik kavramının belediye tarafından doğru bir şekilde benimsenmesi ve başarılı bir şekilde uygulanması neticesinde mümkündür. Çevreci belediyeçilik sağlıklı bir kent yaşamı için oldukça önemlidir. Zira kent yaşamında ortaya çıkan sorunların çevreci politikalar ile çözülmesi sayesinde insanlar için sağlıklı bir kent yaşamı sürme imkânı olur. Çevre sorunlarına uygulanan çözümler tek seferlik olmayacağı için sürdürülebilirlik kavramı bu noktada devreye girer. Dolayısıyla sürdürülebilirlik, kentsel sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma ve çevreci belediyeçilik kavramları birbirine bağlı başarıya ulaşan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Belediyeler şehirdeki kontrolsüz tüketim sorununa yönelik uygulayacakları sürdürülebilir çözümler sayesinde üretim tüketim dengesini çok daha fazla kontrol altına alabilme imkânı bulmaktadırlar. Elbette merkezi yönetimlerin yerelde ki temsilcisi olan valilik ve kaymakamlıklar da bu çalışmaların yürütülmesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Zira yereldeki sorunların merkezi otoritenin ilgili teşkilatlarına iletilmesi ve özel olarak bu sorunlara çözüm arayışına gidilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Sürdürülebilir çevreci uygulamalar; ulaşım, sağlık, eğitim, atık yönetimi, geri dönüşüm, yeşil alanlar, elektrik üretimi, su kaynaklarının doğru kullanımı gibi birçok alanda yapılmaktadır. Bu makalede sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkışı ile günümüze kadar olan süreçte bu kavrama yönelik atılan önemli adımlara değinilerek, kentsek sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir kentsel çevreci belediyeçilik anlayışı ele alınacaktır. Belediyelerin ve merkezi otoritenin sürdürülebilir çevreci uygulamadaki rolüne değinilerek sürdürülebilir kentsel çevreci belediyeçiliğe dair çalışmalara da yer verilecektir. Nihayetinde Isparta ilinde görülen çeşitli çevre sorunlarına değinilerek bu konuda yapılan çalışmaların içeriği ele alınacaktır. Yapılan çalışmaların ortaya çıkardığı sonuçlar incelenecektir. Günümüzde ve gelecekte Isparta ili için sorun teşkil edebilecek durumlar hakkında öneriler ile makale nihayete erdirilecektir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sürdürülebilirlik, kentsel sürdürülebilirlik ve çevreci belediyeçilik kavramları son zamanlarda oldukça gündeme gelen kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Günlük yaşamda karşılaşılan sorunlar karşısında çeşitli çözüm arayışlarına gidilmektedir. Nitekim bu çözüm arayışları neticesinde ortaya konulan çözümler tek seferlik olmamalı hem günümüzde hem de gelecek dönemlerde çeşitli sorunlara çare olmalıdır. İşte tüm bu sebepler nedeniyle sürdürülebilirlik, kentsel sürdürülebilirlik ve çevreci belediyeçilik gibi kavramlar önem kazanmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı ile çeşitli sorunlara yönelik ortaya konulan çözümlerin hem günümüzde hem de gelecekte çare olması hedeflenir. Kentsel sürdürülebilirlik kavramı da küresel ısınma, iklim değişikliği ve kentlerde çeşitli nedenlerle görülen sorunlara yönelik sürdürülebilirlik kapsamında ortaya konulan çözümler olarak tanımlanabilir. Sürdürülebilir kalkınma ise birçok alanda sürdürülebilirlik kavramı esas alınarak sürdürülebilirliğe dair her alanda çeşitli çalışmaların yapılması olarak açıklanabilir. Çevreci belediyeçilik kavramı da kentlerde ortaya çıkan çeşitli sorunlara yönelik belediyelerin çevre dostu çeşitli politikaları benimsemesi ve bu politikaları doğru bir şekilde uygulamasıdır. Nitekim sürdürülebilirlik ve kentsel sürdürülebilirlik kavramları da çevreci belediyeçilik anlayışının önemli yapı taşları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada bu kavramların birbirine olan bağı nedeniyle herhangi bir sürdürülebilir çevreci uygulamada bu kavramlardan birisinin dahi göz ardı edilmesi yapılması planlanan uygulamanın da başarı oranının düşmesine neden olacaktır.

2.1. Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik kavramı son yıllarda oldukça fazla duyduğumuz bir kavramdır. İklim değişikliği, küresel ısınma ve kentsel nüfusun artışı gibi birçok etken nedeniyle ortaya çıkan sorunlara kalıcı çözümler bulabilmek adına bu kavram günümüzde oldukça önemli bir kavram haline gelmiştir. Sürdürülebilirlik kavramına dair söylemler ilk olarak, Dünya Doğayı Koruma Birliği'nin (IUCN) 1982 yılında kabul ettiği Dünya Doğa Şartı belgesinde ele alınmıştır. Buna belgeye göre "insanların yararlandığı ekosistem, organizmalar, kara, deniz ve atmosfer kaynaklarının optimum sürdürülebilirliğini başarabilecek biçimde yönetilmeleri gerektiği ancak bunun ekosistemlerin ve türlerin bütünlüğünü tehlikeye atmayacak biçimde yapılması görülmektedir" (Yazar, 2006, s. 3-4). Yani bu belgede kaynakların kullanımında çeşitli önlemler alınarak doğal sistemde herhangi bir soruna neden olmayacak şekilde kaynakların kullanımının sağlanması gerekliliği vurgulanmıştır. Bu belge doğanın gerektiği gibi korunmasında sürdürülebilir anlayışla hareket edilmesinin gerekliliği gündeme gelmiştir. Resmi olarak sürdürülebilirlik kavramı 1987 yılında adı ortaya atılmıştır. Son yıllarda oldukça fazla duyduğumuz bu şöyle açıklanmaktadır;

Sürdürülebilirlik resmi olarak 1987 yılında ortaya çıkmış bir kavramdır. Kelime anlamı olarak sürdürülebilirlik; "üretkenlik ve çeşitliliğin devamlılığı sağlanırken, daimî olabilme yeteneğini korumak olarak tanımlanır". İnsanlık dünya çapında sürdürülebilirlik kavramı ile Birleşmiş Milletler bünyesinde çalışan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987 yılında yayımlamış olduğu "Ortak Geleceğimiz" adlı rapor ile tanışmıştır. Rapor sürdürülebilirlik kavramını: "İnsanlık; doğanın gelecek kuşakların gereksinimlerine cevap verme yeteneğini tehlikeye atmadan, günlük ihtiyaçları temin ederek, kalkınmayı sürdürülebilir kılma yeteneğine sahiptir" şeklinde tanımlamıştır (Güner, 2020, s. 5-6).

Sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkışını insanlığın kaynakları hızlı tüketimi ile ortaya çıkan veya ilerleyen zamanlarda ortaya çıkabilecek sorunları önlemek amacıyla olduğunu görmekteyiz. Nitekim 1987 yılında Birleşmiş Milletler Bünyesindeki Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunun yayınladığı rapor hem ismi hem de içeriği ile küresel anlamda sürdürülebilirlik için önemli bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı kapsamında uygulanması gereken çözümlerin esas gayesi devamlılıktır. Zira sürdürülebilirlik kavramı kapsamında uygulanacak çözümler devamlı olarak sorunlara çözüm olduğunda asıl amacına ulaşır. Sürdürülebilirlik kavramı ile uygulanan çözümlerde, gelecek kuşaklarında ihtiyaçlarının karşılanması konusunda önceden önlem alınarak kısa vadeli değil uzun vadeli çözümler elde edilmeye çalışılmaktadır. Elbette sürdürülebilirlik kavramı bir anda ortaya çıkan bir kavram değildir tarihsel sürece bakıldığında 1987 yılı öncesinde yavaş yavaş bu kavrama yönelik çalışmaların gerekliliği ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmadan önce hızlı sanayileşme ve kentleşme nedeniyle ortaya çıkan sorunlara dair çevreci kaygıların etkisi olduğu aşikârdır. Çevreci kaygıları içeren çözüm arayışları ise nihayetinde sürdürülebilirlik anlayışına yönelik çalışmalarının yapılmasına olanak sağlamıştır. Çevre sorunları sürdürülebilir çözümlerin uygulanması gereken en önemli sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Değişen dünya düzeni nedeniyle günümüzde dünyadaki insanların önemli bir çoğunluğu kentlerde yaşamaktadır. Bu yüzden çevre sorunları daha çok kentsel bölgelerde daha fazla görülmektedir. Ortaya çıkan çevre sorunlarına geleneksel doğanın korunmasını sağlayacak çözümler gerekmektedir. Sanayinin gelişmesi ile ortaya çıkan çeşitli çevre sorunları sürdürülebilir çözümlere olan ihtiyacı bir hayli artırmıştır. İşte tam bu noktada sürdürülebilirlik kavramının önemi ortaya çıkmaktadır. Bu kavramın uygulanması içinde bazı şartlara uyulması gerekmektedir, bu şartların ne olduğuna 1987 yılında yayınlanan Brundtland Raporunda yer verilmiştir.

Sürdürülebilirlik kavramı, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1987 yılında yayınlanan Brundtland Raporu ile uluslararası arenada somut bir hale kavuşmuştur. Yine bu raporda sürdürülebilir kalkınmanın ilk olarak, “Bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamaktır” şeklinde tanımlanmıştır. Rapora göre sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için gerekli şartlar şunlardır: (Güneş, 2004, s. 41).

“-Vatandaşların karar almada etkin katılımını destekleyen bir siyasal sistem.

-Sürdürülebilir bir şekilde üretim fazlası ve teknik bilgi sağlayabilecek bir ekonomik sistem.

-Uyumsuz gelişmeden doğan gerilimlerin oluşmasını engelleyen bir sosyal sistem.

-Gelişme için gerekli ekolojik tabanı korumayı önemseyen bir üretim sistemi.

-Durmadan yeni çözümler üretebilecek bir teknolojik sistem.”

Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasındaki gerekli şartlara bakıldığında siyasal, ekonomik, sosyal, çevreyle ilgili ve teknolojik anlamda gerekliliklerin sağlanması ön plana çıkmaktadır. Tüm bu alanlarda oluşturulacak ahenkli bir sistem sayesinde sürdürülebilirlik kavramının başarılı bir şekilde uygulanacağı aşikârdır. Zira tüm bu alanlar sürdürülebilirlik alanında yapılacak çalışmaların başarıya ulaşması hususunda birbirini doğrudan etkileyen alanlardır. Bu nedenle bir veya birden fazla alanda yaşanacak eksiklik sürdürülebilir çalışmalardan tam anlamıyla netice alınamamasına sebep olabilir. Siyasal sistem hem vatandaşların karar almada etkin katılımında hem sürdürülebilir politikalara dair ülke genelinde kapsamlı bir çalışma yapılmasında oldukça önemlidir. Zira sürdürülebilir politikalara gerekli desteğin verilmediği bir siyasal sistemde ekonomik, sosyal, üretim ve teknoloji sistemlerinde sürdürülebilir çalışmaların yeterince başarıya ulaşmadığı bir durum ortaya çıkacaktır.

Ekonomik olarak uygun şartların bulunmadığı bir sistemde de siyasal, sosyal, üretim ve teknoloji sistemlerinde ne kadar çaba gösterilirse gösterilsin yine istenilen düzeyde bir sonuç elde edilemeyeceği aşikârdır. Bu duruma ülke gelişmişliği ve ekonomik güç kavramını örnek verebiliriz. İstisnaları olsa da sürdürülebilir politikalara gelişmiş ve ekonomik yönden güçlü ülkeler daha fazla önem verdiğini görmekteyiz. 1987 yılında yayınlanan ortak geleceğimiz adlı raporda resmi olarak ele alınan sürdürülebilirlik kavramının önemi, 1992 yılında gerçekleştirilen Rio konferansı Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansında bir kez daha vurgulanmıştır.

“Sürdürülebilir gelişme olgusunun gelişmesinde önemli aşamalardan bir diğeri 1992 yılında Rio de Janeiro kentinde düzenlenen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı’dır. Konferansla birlikte sürdürülebilir gelişme tüm dünya tarafından önemi kabul edilen temel bir politika haline gelmiştir. Rio Konferansının sürdürülebilir gelişme kavramına yaptığı en önemli katkı, sürdürülebilir gelişme anlayışının uygulanabilmesinde; siyasi, ekonomik ve sosyal düzlemde alınan kararlarda ve uygulamalarda merkezi yönetim birimlerinin dışında yerel yönetim birimlerinin, sivil toplum örgütlerinin, özel sektör kuruluşlarının ve bireylerin ortak katılımının ve girişimlerinin gerekli olduğu vurgulanmıştır. Bu sayede yönetim olgusunun önemi de aşikâr olmuştur. Bu noktada konferans sonucunda kabul edilen Gündem 21 oluşumu, yönetim anlayışının uygulanabilmesinde önemli bir araç olarak kabul edilmiştir” (Tosun ve Okulu, 2009, s. 2).

Sürdürülebilirlik kavramının uygulamada başarıya ulaşmasında merkezi yönetim tarafından siyasi, ekonomik ve sosyal düzlemde alınan kararların yeterli olmadığına sürdürülebilirlikte başarının sağlanmasında yerel yönetimlerden sivil toplum kuruluşlarına, özel sektörden bireyin ortak katılımına ve bu noktada gerçekleştirilecek girişimlerin ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır. Yönetişim kavramı

sayesinde ülkenin toplumsal ve politik sistemindeki aktörlerin ortaklaşa çalışması ile ortaya çıkan düzende sürdürülebilirliğin başarı oranında oldukça fazla artış olması sağlanacaktır. Sürdürülebilirlik kavramını tam olarak anlayabilmek için üç alanda incelemek gerekir:

Ekonomik: “Ekonomik açıdan sürdürülebilir bir sistem, sürekli olarak mal ve hizmet üretebilmeli, yönetilebilir düzeylerde hükümet ve dış borcu koruyabilmeli ve tarımsal veya endüstriyel üretime zarar veren aşırı sektörel dengesizliklerden kaçınabilmelidir”.

Çevresel: “Çevresel olarak sürdürülebilir bir sistem, yenilenebilir kaynak sistemlerinin aşırı sömürülmesinden kaçınarak ve yenilenebilir olmayan kaynakları yalnızca yatırımın yeterli ikame olarak yapıldığı ölçüde tüketerek istikrarlı bir kaynak tabanını korumalıdır. Bu, biyolojik çeşitliliğin, atmosferik istikrarın ve normalde ekonomik kaynaklar olarak sınıflandırılmayan diğer ekosistem işlevlerinin korunmasını içerir”.

Sosyal: “Sosyal açıdan sürdürülebilir bir sistem, dağıtımsal eşitlik, sağlık ve eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği ve siyasi hesap verebilirlik ve katılım dâhil olmak üzere yeterli sosyal hizmetlerin sağlanması olmalıdır” (Gedik, 2020, s. 197).

Bu tanımlar dikkate alındığında her üç alan için de hem merkezi yönetimin hem de yerel yönetimlerin ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik açısında baş aktör olduğu görülmektedir. Ekonomik güç ülkelerin ortaya koyacağı her türlü politikada oldukça önemli bir unsurdur. Zira birçok politikanın başarıya ulaşmasında ekonomik gücün etkisi olmazsa olmazdır.

Merkezi yönetim ekonomik gücü ile uygulayacağı politikaların her aşamasında politika başarısını her zaman bir adım öne götürecektir. Çevresel açıdan sürdürülebilir sistemde ise esasen ülkelerinin elinde bulundurduğu öz kaynakların etkili olduğu görülmektedir. Kimi ülkelerde, her ülkede görülen doğal kaynakların yanı sıra sadece kendi ülkelerinde veya dünyanın sınırlı bir alanın da görülen çeşitli yer altı ve yer üstü zenginlikleri bulunmaktadır. Bu nedenle ülkeler ellerindeki kaynakların önemini bilerek adım atmalı bu kaynakların kullanımda günümüz kadar gelecek yıllarda planlanarak kullanımları biçimlendirilmelidir.

Son olarak sosyal açıdan çevresel sistem ise sürdürülebilir uygulamalar için üçüncü bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal açıdan sürdürülebilir sistemde, sürdürülebilir uygulamaların toplumsal açıdan sosyal hizmetlerin gerektiği şekilde karşılanması olarak vurgulanabilir. Sürdürülebilirlik kavramına dair uygulanması gereken çalışmaların sayısı dünyanın her yerinde aynı oranda değildir. Kimi ülkelerde bu kavrama daha çok önem verilmekteyken kimi ülkelerde ise yeterince önem verilmemektedir. Bu nedenle çevre sorunlarına her ülkede aynı oranda çözüm sağlanamamaktadır. Nitekim ülkelerin gelişmişlik düzeyi de bu noktada etkili olmaktadır.

2.2. Kentsel Sürdürülebilirlik

Son asırda kırdan kente göç hareketinin hızla artmasının şehirlere birtakım yansımaları olmuştur. Bu sonuçlar dikkate alınarak sürdürülebilir anlamda politikalar geliştirilmeye çalışılarak ortaya çıkan sorunlara yönelik çözümler bulunmaya çalışılmıştır. Konuyu sürdürülebilirlik kapsamında ele almadan önce kentleşme kavramının ne olduğuna değinmek gerekmektedir. “Kentleşme, sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye bağlı olarak kent sayısının artması, mevcut kentlerin büyümesine yol açan, toplumda artan randa iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir.” (Keleş, 1998, s. 80). Keleş’in bu tanımından yola çıkarak kentleşme kavramının çeşitli sebepler nedeniyle kentlerde ortaya çıkan nüfus birikim süreci olarak tanımlandığını söyleyebiliriz. Nüfus birikim sürecinin kentlerin artması ve büyümesinin sanayileşme ve ekonomik gelişmelerinin etkileri doğrultusunda ortaya çıktığını görmekteyiz. Çevre sorunlarının birçoğu kentlerde görülmektedir, bu nedenle sürdürülebilirlik kavramının da en çok ihtiyaç duyulduğu yer tartışmasız kentlerin bulunduğu alanlardır. Küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi doğal nedenlerin yanı sıra kentlerde yaşayan insan topluluklarının sebep olduğu çeşitli çevre sorunları bulunmaktadır.

Hızlı kentleşme ile kentlerde birçok alanda farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar sebebiyle, ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri birçok alanda yerel yönetimlerin çözüm üretmesi gerekli olmuştur. Hızla artan kentleşme nedeniyle nüfusun şehir içerisindeki hareketleri ulaşım sorunlarına neden olmuştur. Bu sorunların çözülmesine yönelik en fazla uygulama yapılan alan toplu taşıma

uygulamaları olmuştur. Nihayetinde bu çalışmalar özellikle büyükşehirlerde oldukça fazla görülmekte olup kent içi hareketliliğin kontrolünü elinde tutmaktadır. Elbette çözüm üretilmesi gereken ve sürdürülebilir anlamda çalışmalar yapılması gereken alan yalnızca ulaşım ile sınırlı değildir. Nüfusun dinamikleri göz önünde bulundurularak, kütüphane, sağlık ocağı, alışveriş merkezi, spor alanları, yeşil alanlar ve nüfusun dinamiğini elinde bulunduran birçok mekânda yapılacak olan sürdürülebilir çözümler kentleşmenin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçları en aza indirmede oldukça faydalı olacaktır.

1992 Rio Bildirgesinde, sürdürülebilirlik kavramının ekonomik, sosyal, çevresel ve yönetilebilirlik boyutlarını bütünleştirilmesi ile sürdürülebilirlik için sürdürülemez üretim ve tüketim kalıplarının terk edilmesi gerektiği ve yoksulluğun ortadan kaldırılması savunulmuştur. Bu süreçte devletin, sivil toplum örgütlerinin ve uluslararası toplulukların önemine dikkat çekilmiştir (Karataş ve Kılıç, 2017, s. 56). Rio bildirgesinde dikkat çekilen noktalara bakıldığında sürdürülebilir çalışmaların yürütülmesinde devletin, yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin ve uluslararası toplulukların ortaya koyacağı çalışmaların; ekonomik, sosyal ve çevresel anlamda sürdürülebilirliğin sağlanmasındaki önemi ne kadar önemli olduğu açıkça görülmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramı daha çok çevresel boyutta ele alındığı için doğal olarak sürdürülebilir kent kavramı daha yeni bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Elbette bu kavramın ortaya çıkışında daha öncede değinildiği üzere son yarım asırlık süreçte dünya nüfusunun kentlerdeki oranında çeşitli sebeplerle artışı nedeniyle zamanla ortaya çıkan kentsel sorunlar etkili olmuştur. Kentsel sürdürülebilirlik kavramı ise; insanlığın ihtiyaçlarına günümüz kentlerinden daha iyi yanıt veren ve kent yaşamının gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılanmasını engellemeyecek şekilde geliştirilmesini sağlayan kent” şeklinde tanımlanmaktadır (Ertürk, 1996, s. 175).

Sürdürülebilir kent kavramına olan ihtiyaç ve bu ihtiyaca binaen yapılan çalışmalar kapsamında dünya genelinde önem kazandığını söylemek yanlış olmaz. Çünkü kentlerde ortaya çıkan sorunlara yönelik sürdürülebilir çözümlere olan ihtiyaç sebebiyle daha önce uluslararası boyutta dillendirilmiş ancak ne kadar önemli bir kavram olduğu yeterince insanlık tarafından anlaşılmamış sürdürülebilirlik kavramı kentlerde ortaya çıkan sorunlar nedeniyle insanlık tarafından daha fazla fark edilir hale gelmiştir. Dolayısıyla uluslararası alanda çeşitli şekillerde sürdürülebilirliğe dair çalışmalar yapılmıştır.

Sürdürülebilirliğin sonuçlarının insanlığa huzur, güvenlik, sağlık ve mutluluk gibi birçok olumlu etkilerinin olacağı bu zirvede dile getirilmiştir. Sürdürülebilir kentler hakkında bir değerlendirme yapmak gerekirse: Sürdürülebilir kentlere endeksi hakkında bir sıralama ortaya koyan Avrupalı bir kuruluş olan Arcadis, “Sürdürülebilir Kentler Endeksi-2024” adlı raporu yayımlamıştır. Bu raporda, Oslo, Copenhag, Berlin, London, Rotterdam, Amsterdam, Frankfurt ve Munich gibi Avrupa’nın belli başlı kentleri sürdürülebilirlik açısından ön plana çıkmaktadır. Bu kentlerin çoğunlukla Avrupa ülkelerine ait olması oldukça dikkat çekmektedir. Türkiye’den İstanbul’un ancak 75. sırada yer aldığı bu listede, Güney Avrupa, ABD ve Orta Doğu bölgesinden birçok kent orta sıralarda yer almıştır. Sıralamada daha alt sıralara doğru Çin, Latin Amerika, Orta Doğu kentleri; bu kentlerin de altında da daha az gelişmiş olan Asya-Pasifik kentleri ve en son kısımlara doğru daha az gelişmiş Hindistan ve Afrika kentleri bulunmaktadır (Arcadis, 2024).

Rapordan elde edilen sonuçlarda dikkate alındığında sürdürülebilir kentlere yönelik çalışmalarda ülkelerin gelişmişlik düzeyinin etkisi olduğu aşikârdır. Elbette ülke gelişmişliğin yeterli olmadığı istisna bazı ülkelerde göze çarpmaktadır. Bu noktada ABD ve Çin gibi ülkelerin orta sıralarda yer alması bu duruma örnek olarak verilebilir. Ancak siyasal, sosyal, ekonomik, teknolojik ve üretim sistemleri açısından bakıldığında tüm koşulların sürdürülebilir çalışmalara olan etkisinin oldukça fazla olduğu aşikârdır. Bu noktada ülke gelişmişliği bu çalışmalara verilen önemi ele almada başlıca etkenler arasında karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Avrupa’da sürdürülebilir kente dair çalışmaların fazla oluşu bu durum için başta gelen örnekler arasında yer almaktadır. ABD ve Çin gibi birçok yönden güçlü olan bu iki devletin sürdürülebilirlik adına yapılan çalışmalarda ilk sıralarda yer almaması sürdürülebilirliğin yalnızca ekonomik güçle değil başka koşulların da uygun olması ile başarıya ulaşacağını en büyük örneğidir. Bu raporda İstanbul’unda 75. Sıra da yer alması ülkemizde sürdürülebilir kent uygulamalarının artırılmasına dair daha fazla politikanın izlenmesine ve uygulanmasına ihtiyacın olduğunu göstermektedir.

3. KENTSEL SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRECİ ANLAYIŞ

Çevreci belediyeçilik kavramının önemini şehrin günlük hayatında oldukça fazla görmekteyiz. Bu kavramın önemini bizlere gösteren belediye çalışmalarının içerisinde gün içerisinde en fazla karşılaştığımız çöp toplama ve temizleme hizmetini örnek olarak ele alabiliriz. Şehirlerde yaşayan tüm vatandaşlar belediyenin sunduğu çöp toplama ve temizleme hizmeti sayesinde sağlıklı bir şehir hayatı sürdürebilmektedir. Bu hizmet yerine getirilmediği takdirde şehirlerde yaşayan vatandaşlar şehirde bir süre sonra ortaya çıkan hijyen eksikliği nedeniyle birtakım hastalıklarla karşı karşıya kalabilir. Dolayısıyla çevreci belediyeçiliğe dair birçok uygulama arasından ele aldığımız bu örnek üzerinden bir tanım yapacak olursak çevreci belediyeçilik belediyelerin belediye sınırları içerisinde insanların temiz, düzenli, dengeli, planlı ve doğal denge ile uyumlu bir şekilde yaşamasını sağlamaya yönelik çalışmalar yapması olarak tanımlayabiliriz. “*Eko-belediye*” anlayışı sürdürülebilir gelişmeye dayalı bir model olarak Kuzey Avrupa’da ortaya çıkmış ve dünyanın birçok ülkesinde uygulanan bir model haline gelmiştir (Günel ve Ocaklı, 2022, s. 1462). Sürdürülebilir gelişme ve çevreci belediyeçilik birbirine bağlı olan önemli kavramlardır. Çevreci belediyeçilik anlayışında başarıya ulaşmak için sürdürülebilir çözümlere ihtiyaç vardır. Bu nedenle bu iki kavramın birlikte önemsenmediği bir anlayışta, çevre sorunlarına dair uygulanan çözümlerde istenen sonuçlara ulaşmak mümkün değildir.

Sürdürülebilirliğin üç alanı olan siyasal, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin birbiriyle olan ilişkilerinde kurulacak denge sayesinde çevreci belediyeçilik anlayışında oldukça önemli aşamalar kat edilebilir. Bu noktada yerel yönetimlerin kuracağı bu denge oldukça önemlidir. Yerel Yönetimler, belirli bir coğrafi alanda yaşayan yerel topluluğun ortak ihtiyaçlarını (mahalli müşterek ihtiyaçlarını) karşılamak üzere kurulan, karar organları yerel halkça seçilen, görev ve yetkileri yasalarla belirlenen, ayrı gelirleri ve bütçesi olan ve kendine has örgüt yapısı ve personeli bulunan kamu tüzel kişileri olarak tanımlanabilir (Urhan, 2008, s. 85). Tanımda da vurgulandığı üzere yerel yönetimlerin sürdürülebilir çevreci uygulamalar için oldukça önemli kamu tüzel kişileri oldukları görülmektedir. “*Çevre yönetimi ve sürdürülebilir yönetim kapsamında yeşil yönetim faaliyetleri, günümüzde yerel yönetimlerin sosyal sorumluluk açısından üzerinde oldukça önem verdiği konulardan birisidir. Bu konuda alınan kararlar halk üzerinde doğrudan etki ettiğinden toplumun gelişimi ve tatmini açısından kilit bir role sahiptir*” (Gültaş ve Yücel, 2015, s. 74). Çevreci belediyeçiliğin birçok alanda uygulanması mümkündür. Yeşil yönetim faaliyetleri de çevreci belediyeçilik kapsamında uygulanabilecek çeşitli alanları içerisinde bulunduran bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bu konuda yeşil dostu uygulamalar ile belediyeler çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Kent içerisinde oluşturulan yeşil alanlar ve toplu taşıma araçlarında doğa dostu arayışlar gibi çeşitli çalışmalar günlük hayatta en çok karşılaştığımız örneklerdir. Yeşil belediyeçilik ve çevreci belediyeçilik kavramları aslında iç içe geçmiş kavramlar olarak nitelendirilebilir. Çevreci belediyeçiliği yeşil belediyeçilik olmadan yeşil belediyeçiliği ise çevreci belediyeçilik kavramı olmadan ele almak doğru bir yaklaşım olmaz.

Kurumsal Çevre Yönetimi veya Çevre Yönetim Sistemleri son zamanlarda etkili ve önemli bir kavram olan “Yeşil Yönetim” ile ifade edilmektedir. Yeşil Yönetim kavramı çevre dostu ürünler üreten ve yeşil tasarım, yeşil satın alma, yeşil üretim, yeşil araştırma ve geliştirme ve yeşil pazarlama, yeşil lojistik yoluyla işletmelerin çevre üzerindeki etkisini en aza seviyeye indiren uygulamalar olarak tanımlanabilir. Yeşil Yönetim kavramı sayesinde kurumların çevresel ve işletme performansının artırılması amaçlanmaktadır (Kaçamak ve Uygun, 2022, s. 63). Yeşil yönetim kavramının çevreci uygulamalar içerisindeki rolü oldukça önemlidir, belediyelerin ağaçlandırma çalışmaları, yeşil dostu yaklaşımları, halka fidan dağıtımları, ulaşımda yeşil dostu alternatif çözümler gibi uygulamalar yeşil belediyeçilik anlayışına yönelik örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1. Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevreci Belediyeçilik

Sürdürülebilir kalkınma kavramı sürdürülebilirlik kavramı kapsamında ortaya çıkan sürdürülebilirliğin başarıya ulaşması için uygulanması gereken bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma birçok etkenin birleşimi neticesinde ortaya çıkan başarılı sürdürülebilirliğe erişmede oldukça önemli bir kavramdır. Bu noktada yönetim kavramının da etkisi görülmektedir. Zira sürdürülebilir kalkınmada birçok alanda ortaklaşa ve belirli amaçlara yönelik faaliyetler izleme ön plana çıkmaktadır. “Sürdürülebilirlik ilişkin kaygılar Malthus ve Jevons gibi kimi 18. ve 19. Yüzyıl

iktisatçılarına kadar götürülebilse de “sürdürülebilir kalkınma” kavramının doğuşu 20. yüzyılda çevreye ilişkin kaygıların ortaya çıkışına rastlamaktadır” (Yeni, 2014, s. 183). Yeni’nin de değindiği gibi sürdürülebilir kalkınma kavramının sürdürülebilirliğe göre daha yeni bir kavram olduğunu görmekteyiz. Bu durumun en temel nedeni ise sürdürülebilir kalkınmanın hâlihazırda sürdürülebilir çalışmalara giden yolu gösteren bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır. “Sürdürülebilir kalkınma” kavramının kökleri 1980 yılında Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources – IUCN) tarafından hazırlanan Dünya Koruma Stratejisi (World Conservation Strategy) adlı rapora dayanmaktadır. Kavramın genel kabul görmesi ve geniş bir kullanım alanı bulması ise Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun (1987) “Ortak Geleceğimiz” başlıklı raporuyla olmuştur Sürdürülebilir kalkınma bu raporda; “Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların da kendi gereksinimlerini karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılayan kalkınma” biçiminde tanımlanmıştır (Yeni, 2014, s. 184).

Çevreci belediyeçiliğe dair uygulamalara günlük hayatta birçok kez karşılaşmaktayız özellikle büyükşehirlerde daha yaygın olan bu uygulamalar hemen hemen her belediyede çeşitli alanlarda yer edinmiş bulunmaktadır. Geri dönüşümden yeşil belediyeçiliğe, güneş enerjisi sistemlerinden toplu taşımaya kadar birçok alanda sürdürülebilir çevreci belediyeçilik anlayışıyla hareket edilmektedir. İskandinav ülkelerinde 1980’li yıllarda ilk uygulanmaya başlayan eko-belediyeçilik yaklaşımı Avrupa’da ve dünyanın çeşitli ülkelerinde yaygınlık kazanmıştır. Eko belediyeçilik sürdürülebilir topluluklar yaratmak için sistematik yaklaşım içermektedir. Bu sistematik yaklaşımlar arasında belirli politikalar ve uygulamalar 1989’da İsveç’te kurulan kâr amacı gütmeyen kurum olan “The Natural Step” tarafından belirlenmiştir” (Bostancı,2014). Sürdürülebilir düzenin oluşturulması benimsenecek sistemler sayesinde sağlanmaktadır. Dünyada ilk eko belediyeçilik “1980 yılında Finlandiya belediyeleri arasında yer alan Suomussalmi’de” uygulamıştır (Langlais’dan aktaran Bostancı, 2014, s. 4). Ülkelerin gelişmişlik düzeyinin sürdürülebilir çalışmalar üzerindeki etkisi doğrudan etkilediğini ileri sürmek doğru olmasa da dünya üzerindeki ilk çalışmalara bakıldığında ülke gelişmişliğinin sürdürülebilir çalışmalara yüksek oranda etki ettiği anlaşılmaktadır. Sürdürülebilir çevreci belediyeçiliğe dair faaliyetler göz önünde bulundurulduğunda özellikle son yıllarda geri dönüşüm ve atık yönetimi gibi alanlarda oldukça fazla olduğu görülmektedir. Hâlihazırda günlük hayatta kentlerin birçok yerinde gördüğümüz geri dönüşüm kutuları bu durumun en önemli örneklerinden birisi olarak karışımıza çıkmaktadır. Özellikle büyükşehirlerde geri dönüşüm faaliyetlerinin daha yaygın görüldüğü söylenebilir. Elbette atık yönetimi konusu da oldukça önemli bir konu olarak karışımıza çıkmaktadır. Özellikle büyükşehirler gibi milyonlarca insanın yaşadığı yerleşim alanlarında uygulanacak atık yönetimi politikası oldukça önemlidir. Ülkemizdeki eko belediyeçiliğe dair ilk çalışmalara bakıldığında karışımıza Gaziantep Büyükşehir Belediyesi çıkmaktadır. İklim değişimleri ile mücadele kapsamında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Türkiye’deki ilk Bölgesel İklim Eylem Planını hazırlamak üzere çalışmalara yönelmiştir (Müftüoğlu Güleç, 2014, s. 5).

“Avrupa’daki uygulamalarla bağlantılı olarak, Türkiye belediyelerinde, eko-kent, sağlık kenti, sakin şehir gibi sürdürülebilir kentsel yaşam modelleri geliştirilmeye başlanmıştır. “Bursa Nilüfer Belediyesi Sağlık Kenti, Gaziantep Ekolojik Kent Projesi, Sakin Şehir Seferihisar” bu alanın örnekleri arasındadır” (Bostancı, 2014, s. 5). Çevreci belediyeçilik kavramı özellikle son yıllarda önem arz eden bir kavram olduğu için önceki yıllarda bu kavramın belediyelerce çok fazla önemsenmemiş olması oldukça doğal bir durumdur. Ancak artan kentleşme oranı ve ortaya çıkan sorunlar nedeniyle belediyeler çevreci politikalara yönelik daha da duyarlı bir yaklaşım benimsemektedirler. Bisiklet yolları, yeşil alanlar, atık yönetimi, içme suyu, kanalizasyon, ulaşım, yerleşim gibi birçok alanda çevreci politikalar izlenmekte olduğunu görmekteyiz. Nitekim her ilde benimsenen sürdürülebilir politikalar aynı olmayabilir. Zira her ilinde kendisine özgü dinamik yapısı nedeniyle ortaya çıkan sorunlara karşı bu dinamik yapı göz önünde bulundurularak edilmelidir. Bu noktada herhangi bir ilde görülen çevre sorununa karşı izlenecek politikalarda o ilin dinamiğinde yer etmenler oldukça iyi bir şekilde analiz edilmelidir.

Çevreci çözümlere büyükşehir belediyelerinde diğer küçük belediyelere kıyasla daha çok görüldüğünü söyleyebiliriz. Elbette bunun en temel sebebi büyükşehirlerdeki nüfus yoğunluğunun daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle büyükşehirlerdeki atık yönetimi ve geri dönüşüm

faaliyetleri oldukça önemlidir. Zira milyonlarca insanın yaşadığı bu şehirlerde atık yönetimi ve geri dönüşüm faaliyetlerinde sorun yaşanması halinde ortaya çok büyük çevre sorunları çıkacaktır. Bu konuda izlenecek politikaların sürdürülebilir manada gerekli çözümleri sunması ve hem günümüzde görülen hem de gelecekte karşılaşılabilecek sorunlara kalıcı çözüm olması hedeflenmelidir. Çevreci bir yaklaşımla sürdürülebilir çözümler sayesinde belediyeler bu noktada oldukça önemli bir görev üstlenmektedir. Tarihsel süreçte sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kapsamında çeşitli çalışmaların yapıldığı bilinmektedir. Nitekim sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kapsamında Birleşmiş Milletler tarafından da bazı girişimler olmuştur. Küresel anlamda ki bu girişim sayesinde sürdürülebilir kalkınmanın küresel alanda birçok ülkede öneminin kavranmasında etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu girişimler kapsamında birçok ülke Birleşmiş Milletlerin çalışmalarına ve hedeflerine destek olmuştur. “Birleşmiş Milletler (BM) öncülüğünde 2015 yılında belirlenen 17 amaç ve 169 alt hedeften oluşan ve 2030 yılına kadar ulaşılması beklenen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, dünyada birçok ülke tarafından benimsenmiştir” (Yılmaz ve Yücel, 2022, s. 697). Uluslararası alanda Birleşmiş Milletlerin ortaya koyduğu bu amaçların, ülkeler tarafından doğru bir şekilde benimsenmesi ile gelecekte birçok konuda ortaya çıkması muhtemel sorunların önüne geçilmesinde imkân sağlayacaktır.

Şekil 1. Sürdürülebilirlik Amaçları

<https://www.kureselamaclar.org/>

Birleşmiş Milletler sürdürülebilirlik adına yapılacak çalışmalarda uluslararası alanda ortaklaşa çalışmaların planlamalarını yapabilecek ve belirlediği amaçlar doğrultusunda hedeflere ulaşmada etkili olacak en etkili mercilerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Elbette bu noktada Birleşmiş Milletler bünyesindeki ülkelerin gayreti de oldukça önemlidir. Belirlenen amaçlar doğrultusunda hedefler ulaşılması konusunda ortaya koyacakları projelerin sunduğu çözümler, sürdürülebilirlik kavramına paralel çalışmalar olmalıdır. Nihayetinde ülkelerin hükümetleri bu konuda yerel yönetim birimleriyle de ortaklaşa çalışarak hazırlayacağı çalışmalar ile uluslararası alanda kendini ispatlama imkânı bulabilir. Dolayısıyla Birleşmiş Milletlerin ortaya koyduğu amaçların doğru bir şekilde uygulanması için yerel yönetim birimleri, merkezi yönetim organları ve çeşitli kamu kurumlarının özverili bir çalışma ortaya koyması gerekmektedir. Şekilde verilen amaçlar dikkate alındığında sürdürülebilirlik adına her alanda yapılması gerekenlerin açıkça belirtildiğini görmekteyiz. Sürdürülebilir kalkınma için ortaya koyulan amaçların aslında Birleşmiş Milletlerin bile üzerinde ortaklaşa çalışılması için ülkeleri bir araya getirmesine bile gerek olmadan her hükümetin ülkesinde yapması gereken çalışmalar olduğu görülmektedir.

Birleşmiş Milletlerin ortaya koyduğu amaçlara şekil 1’de yer verilmiştir. Yoksulluğa son verilmesi, açlığa son verilmesi, sağlıklı ve kaliteli yaşam koşullarının sağlanması, nitelikli eğitimin sağlanması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, temiz su ve sağlık korumanın sağlanması oldukça

önemli sürdürülebilir kalkınma amaçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Erişilebilir ve temiz enerji, insana yakışı iş ve ekonomik büyüme, sanayi, yenilikçilik ve altyapı, eşitsizliklerin azaltılması, sürdürülebilir şehirler ve topluluklarda amaçların diğer kısımlarını oluşturmaktadır. Sorumlu üretim ve tüketim anlayışı, iklim eylemi, sudaki yaşam, karasal yaşam, barış, adalet ve güçlü kurumlar ve son olarak amaçlar için ortaklıkların kurulması şeklinde ortaya konulan sürdürülebilir kalkınma amaçlarının sürdürülebilirliğin geleceğine dair çok kıymetli girişimler olduğunu söyleyebiliriz. Şekilde gösterilen on yedi kalkınma amacının ülkeler tarafından doğru bir şekilde sağlanması halinde hem günümüzde hem de gelecekte birçok sorun çözüme kavuşacaktır. Bu noktada merkezi yönetime oldukça önemli görevler düşmektedir.

4. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL ÇEVRECİ BELEDİYESİ ANLAYIŞI: ISPARTA İLİ UYGULAMALARI

Isparta ili Akdeniz bölgesinde bulunan 407.463 kişinin il sınırları içerisinde yaşadığı bir şehirdir (TÜİK, 2025). Isparta ilinin merkez nüfusu ise 272.797'dir (www.nufusu.com, 2025). Isparta ili merkez nüfusu ile çok da büyük olmayan bir kent olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevre sorunlarının ortaya çıkışı kentin nüfusundan veya kentin büyüklüğünden ziyade kent içerisindeki yaşamının sürdürülebilir bir yaklaşımla yönetilmemesinden kaynaklanır. Çevre sorunlarının yönetiminde illerde valiliklerin ve yerel yönetim birimlerinin rolü oldukça önemlidir. Zira çevre sorunlarının azaltılması ve sürdürülebilir manada çözümler üretilmesi yönetimlerin ortaya koyacağı çalışmalar ile mümkündür. Elbette her ilde karşılaşılan çevre sorunları aynı olmayabilir. Çünkü her kentin yaşam dinamiği aynı değildir. Nüfus sayısı, nüfusun nerelerde yoğunlaştığı, kentin bulunduğu coğrafi konum nedeniyle görülen doğal etkenler gibi birçok durum çevre sorunlarının her ilde aynı olmayabileceğine bir kanıt olarak ileri sürülebilir.

Isparta ili merkez nüfusunun kent merkezi olan çarşı bölgesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Isparta Valiliği, Isparta Belediyesi, çeşitli banka şubeleri ve de en büyük rolü son yıllarda faaliyete geçmiş olan Isparta Ticaret ve Kültür Merkezi olarak adlandırılan aynı zamanda Meydan Alışveriş Merkezi olarak isimlendirilen Alışveriş merkezinin de bulunduğu bu bölgede yaşanan yoğunlaşmanın elbette birtakım çevre sorunlarına yol açtığı görülmektedir. Bu yoğunluğun ortaya çıkardığı en büyük sorun trafik sorunudur. Kamu kurumları, bankalar ve alışverişin yoğun olarak yapıldığı çarşı bölgesinde özellikle son yıllarda artan nüfus yoğunluğu ile birlikte belirli saatlerde trafik yoğunluğu ortaya çıkmaktadır. Elbette bu yoğunluğun sebebi yalnızca çarşı merkezinde bulunan kamu kurumları, bankalar, alışveriş merkezi veya diğer binalar değildir. Toplu taşımanın ana durağının bu bölgede bulunması, şehrinin diğer kuzey, güney, doğu ve batı yönlerine giden ana yolların bu bölgeden geçmesi ve bu yolların artık günümüz trafiğini akıcı hale getiremeyecek şekilde dar olmaması gibi diğer etkenlerde bulunmaktadır.

Geçtiğimiz aylarda trafik sorunlarının çözümüne yönelik birtakım çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar akıllı sinyalizasyon, gidiş geliş olan bazı yolların tek yöne çevrilmesi, yayaların oldukça fazla kullandığı bazı yaya geçitlerine sinyalizasyon ile yeniden düzenleme yapılması ve araç trafiğinin aktığı önemli caddelerde yaya geçidi dışında kalan alanlara bariyerler yapılarak yayaların yaya geçidi dışında trafiği aksatmasını önlemek amacıyla bu şekilde önlemler alınmıştır. Elbette tüm bu önlemlerin olumlu yönde sonuçları görülmektedir. Ancak bu çalışmalar trafik yoğunluğu azaltsa da nüfus yoğunluğunu azaltmaya yönelik bazı çalışmalara da gerek vardır. Yapılması gereken en önemli çalışmalardan birisi Isparta belediyesi ve birimlerinin bulunduğu binaların başka bir alana taşınmasıdır. Elbette belediye binası ve birimleri vatandaşların belediyede olan işlerinin rahatça halledebilmesi için kolayca ulaşım sağlayacakları bir yerde olması gerekmektedir. Bu husus göz önünde bulundurularak önümüzdeki yıllardaki şehirde yaşanacak nüfus değişiklikleri de saptanarak belediye binasının ve birimlerinin farklı bir alana taşınması gerekmektedir. Bir diğer mesele ise banka şubeleridir. Banka şubelerinin bir kısmının meydan alışveriş merkezi bünyesinde toplanması şehir planlaması açısından doğru bir hamle olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat geride kalan diğer banka şubeleri de vatandaşların banka işlerinin yaparken araçlarını park ettiklerinde trafiğin akışına engel olmayacak şekilde olan bölgelere taşınması gerekmektedir.

Isparta ilinde sürdürülebilir çevreci yaklaşımlarına yönelik faaliyetleri ayrı ayrı değerlendirilerek yapılan veya yapılması planlanan çalışmaları ele alacak olursak karşımıza ilk olarak sıfır atık projesi çıkmaktadır. Sıfır atık projesine Isparta ilinin de pilot il olarak dâhil edilmesinin ardından düzenlenen istişarelerde Isparta ilinde sıfır atık projesine yönelik uygulanması planlanan şu maddeler ele alınmıştır (sifiratik.gov.tr, 2025):

“Pilot ilçelerde sıfır atık yönetim sisteminin kurulmasına yönelik fizibilite çalışmaları yapılması, Kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi ve belediyelerin sıfır atık uygulamalarındaki etkinliğinin artırılması,

Atık toplama altyapısının geliştirilerek, sistemin daha erişilebilir ve verimli hale getirilmesi, Atık getirme merkezlerinin daha etkin kullanılmasını sağlamak için yeni modellerin oluşturulması,

Kaynağında ayrı toplamayı teşvik edecek mekanizmaların geliştirilmesi ve uygulanabilir teşvik sistemleri oluşturulması

Örnek uygulamalara yönelik farkındalık projelerinin geliştirilmesi ve bu projelerin toplum genelinde yaygınlaştırılması,

Geri kazanım oranlarının artırılmasına yönelik yeni yaklaşımların hayata geçirilmesi.”

Sıfır atık projesine yönelik Isparta ilinde gerçekleştirilen istişareler sonucunda bu projenin başarıya ulaşması için yeni modellerin geliştirilmesi, vatandaşların farkındalığının artırılması, proje kapsamında gerekli teşviklerin yapılması, projelerin toplum içerisinde yaygınlaştırılması gibi atık yönetimine dair oldukça önemli konuların hedeflendiği görülmektedir. Sıfır atık projesine yönelik gerçekleştirilecek çalışmaların hedeflerine ulaşması halinde sürdürülebilir çevreci belediyeçilik anlayışı kapsamında Isparta iline oldukça olumlu yönde etkileri olacağı aşikârdır.

Sürdürülebilir çevreci politikalar kapsamında izlenen bir başka çalışma Yerel İklim Eylemi için AB ortaklığı kapsamında yürütülen çalışmadır. Yerel iklim eylemi çalışmaları son yıllarda ortaya çıkan küresel değişiklikler nedeniyle yerel düzeyde çeşitli çalışmalarının yürütülmesini hedefleyen bir projedir. Bu proje kapsamında çevre ve şehircilik bakanlığının iklim değişikliği başkanlığının projeyi uygulamaya soktuğu 6 pilot il arasında Isparta ili de bulunmaktadır. Seçilen bu pilot illerde iklim değişikliği eylem planlarının oluşturulması hedeflenmiştir. Bu kapsamda göller yöresinde bulunan Isparta ili için uzun vadede gerçekleşmesi muhtemel olumsuzluklara karşı iklim değişikliği eylem planı ile önlemler alacağı karşımıza çıkmaktadır.

Sürdürülebilir çevreci belediyeçilik anlayışı kapsamında Isparta belediyesi kent merkezinde bulunan birçok kapalı Pazar yerinin çatısını güneş enerjisi sistemleri kurarak bu sistemler sayesinde şehrin elektrik üretimine katkıda bulunmasını sağlamıştır (isparta.bel.tr, 2025).

Isparta belediyesi iklim değişikliği ve sıfır atık müdürlüğünün kurulması ile sürdürülebilir çevreci politikaların doğru bir şekilde izlenebilmesi adına oldukça önemli bir adım atılmıştır nihayetinde belediyenin internet sitesinde söz konusu müdürlüğün görevleri şu şekilde belirtilmiştir (isparta.bel.tr, 2025).

“Belediye tarafından yerine getirilmesi gereken İklim Değişikliği ve Sıfır Atık hizmetlerini düzenli ve koordineli bir şekilde yürütmektedir.

Alternatif enerji kaynaklarını değerlendirerek enerji verimliliği konusunda farkındalıkları artıracak proje çalışmaları yapmaktadır.

Doğal varlıkların ve çevre sağlığının korunmasına ve geliştirilmesine yönelik öncelikli projeler yapmak, uygulamasını ve sürdürülebilirliğini sağlamakla görevlidir. Ayrıca çevre kirliliği yaratan unsurları tespit ederek gerekli önlemleri almak ve alınmasını sağlama çalışmalarını yürütmektedir.”

Isparta Belediyesi tarafından sürdürülebilir çevreci belediyeçilik anlayışı kapsamında çevre ve şehircilik bakanlığı tarafından başlatılan sıfır atık projesi için Isparta belediyesi. Sıfır atık getirme merkezi kurulmuştur. Bu merkez hakkında Isparta belediyesinin internet sitesinde şu ifadelerle bilgi verilmiştir (isparta.bel.tr, 2025):

Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından başlatılan Sıfır Atık Projesi kapsamında, Isparta Belediyesi, Bozanönü yolu Gül Küçük Sanayi Sitesi altında 1.Sınıf Atık Getirme Merkezi inşa etmiştir. 1.500 metrekarelik alana inşa edilen 1. Sınıf Atık Getirme Merkezinde metal, ahşap, elektronik, kimyasal, pil gibi ev ve işyerinden çıkan 14 ayrı atık türü depolanacak ve buradan da geri

dönüşüm tesislerine gönderilecek. Bu şekilde çevre ve ekonomiye katkı sunulacak. Ayrıca şehrin muhtelif yerlerinde de vatandaşların bu atıkları atabilmeleri amacıyla 6 adet Mobil Atık Getirme Merkezi kuruldu. Buralarda da kâğıt, metal, plastik, cam, atık yağ gibi materyaller ayrıştırılarak toplanıyor ve buradan da 1.Sınıf Atık Merkezine nakli sağlanmış sağlanıyor.1.Sınıf Atık Getirme Merkezinin kurulmasıyla birlikte vatandaşlar artık geri dönüşüm özelliği olan atıkları ekonomiye geri kazandırmış olacak ve bu atıkların doğaya zarar vermesinin de önüne geçilmiş olacak. Isparta Belediye Başkanı Şükrü Başdeğirmen, 1. Sınıf Atık Getirme Merkezinin açılışını atık toplayıcılarıyla birlikte yaptı. Başkan Başdeğirmen, şehirde atık toplayıcı olarak görevlendirilenlere üzerinde barkod bulunan atık toplama kartlarını ve atık toplarken kullanacakları yelekleri verdi. Barkotlu kartlar sayesinde atık toplayıcıların bilgilerine ulaşılabilir ve o kişinin yetkili olup olmadığı sorgulanabilir. Bu sayede kaçak atık toplamının da önüne geçilmiş olunacaktır (isparta.bel.tr, 2025).

Sürdürülebilir çevreci belediyecilik kapsamında yapılan çalışmalara son olarak Eğirdir gölü hakkında yapılan çalışmaları ekleyebiliriz. "Isparta Valiliği koordinasyonunda; Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü, DSİ 18. Bölge Müdürlüğü ve Süleyman Demirel Üniversitesi Su Enstitüsü iş birliğinde düzenlenen "Eğirdir Gölü ve Su Verimliliği Seferberliği Çalıştayı" yapılmıştır. Bu çalıştay da Eğirdir Gölü'nün mevcut durumdaki sorunları ve çözüm alternatiflerinin tüm katılımcılar ile tartışılacağı çalıştayı en önemli çıktısı olarak Sektörel Su Verimliliği Uygulamaları ve Su Verimliliği İl Planının hazırlanması olarak hedeflenmiştir" (isparta.tarimorman.gov.tr, 2025). Nihayetinde bu çalışma ile yaşanan iklim değişiklikleri ve küresel ısınma gibi nedenlerle son yıllarda ortaya çıkan gölün geri çekilmesi ve suyunun azalması gibi sorunlara yönelik yapılabilecek çalışmalar sayesinde gölün uzun yıllar korunmaya çalışılmasının hedeflendiğini görmekteyiz.

Isparta ilinde kentsel sürdürülebilirlik ve çevreci belediyecilik anlayışı kapsamında yapılan ve yapılması planlanan tüm bu çalışmaların oldukça başarılı ve örnek nitelikte uygulamalar olduğu söylenebilir. Elbette yıllar içerisinde yeni çevre sorunlarının ortaya çıkması ile birlikte güncellenmiş eylem planları hazırlanarak uygulamaya konulacaktır. Hâlihazırda yerel iklim eylem planı ile de bu hedeflenmektedir. Ancak günümüz itibarıyla Isparta ili için en önemli çevre sorunu Eğirdir Gölünün suyunun azalmasıdır. Zira Isparta ili içme suyu ihtiyacının önemli bir kısmını Eğirdir Gölünden gelen su ile sağlamaktadır, ileride karşılaşılabilecek olumsuz durumlar göz önünde bulundurularak çeşitli önlemlerin alınması elzemdir. Isparta Valiliği koordinasyonunda düzenlenen; Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü, DSİ 18. Bölge Müdürlüğü ve Süleyman Demirel Üniversitesi Su Enstitüsü iş birliğinde düzenlenen "Eğirdir Gölü ve Su Verimliliği Seferberliği Çalıştayı" ile bu konuya bilimsel anlamda dikkat çekilmiştir. Ancak bu çalışmaların daha somut girişimler yapılarak sürdürülebilir çözümler ortaya koyması hem Isparta ilinin önümüzdeki yıllarda içme suyu sıkıntısı yaşamaması adına hem de Eğirdir Gölünün kurumaması/yok olmaması adına oldukça önemlidir.

5. SONUÇ

Sürdürülebilirlik kavramı, günümüz kent yaşamında, kaynakların doğru kullanılması ve sürdürülebilir olması bakımından oldukça önemlidir. Elbette bu kavram sadece günümüz için değil, gelecek nesillerin yaşamında da çevresel sorunlarla karşılaşmalarını sağlamak için oldukça önemlidir. Sürdürülebilirlik kavramını yaşamın birçok farklı alanında uygulamaya koymak mümkündür. Çalışmada vurgulandığı üzere çevreci belediyecilik anlayışı için sürdürülebilirlik kavramı oldukça önemlidir, zira çevreci anlayışla yapılan her türlü ulusal/yerel çalışmalarda sürdürülebilir çözümler ortaya konulmazsa çevre sorunları kendini yinelemeye devam edecektir. İşte bu yüzden çevre sorunlarına yönelik izlenen çözümler belediyeler tarafından sürdürülebilir anlayışla düzenlenmelidir. "Atık yönetimi, yeşil alan planlamaları, elektrik üretimi, su kaynaklarının doğru değerlendirilmesi, ulaşım, sağlık, eğitim" gibi birçok alanda özellikle son yıllarda belediyeler tarafından sürdürülebilirlik anlayışı içerisinde çeşitli uygulamalar yapılmalıdır/yapılmaktadır. Türkiye'de son yıllarda ortaya çıkan sorunlar karşısında belediyeler sürdürülebilirlik kavramının nedenli önemli olduğunun anlamış bu kapsamda yerel düzeyde önlemler alınmakla beraber yapılan çalışmaların merkezi otorite ile de ortaklaşa yürütülmesi hususunda çalışmalara başlanılmıştır. Bu bağlamda Isparta belediyesinin gerek Çevre ve Şehircilik Bakanlığı gerekse Tarım ve Orman Bakanlığı ile ortaklaşa yürüttüğü başarılı çalışmaları/projeleri bulunmaktadır. Özellikle Eğirdir gölü suyunun azalması ve gelecek yıllarda ortaya

çıkabilecek sorunların önlenmesi amacıyla belediye ve bakanlığın ortaklaşa hareket etmesi bu konuda olumlu sonuçların elde edilmesini sağlayacaktır. Bu konuda özellikle bölge halkı bilgilendirmeli/bilinçlendirilmeli, gölden kaçak su alımına dair gerekli tedbirler artırılmalıdır. Ayrıca ivedilikle Isparta ilinin içme suyunu karşılamak amacıyla alternatif çözümler geliştirilerek şehrin içme suyu açısından Eğirdir Gölüne olan bağımlılık azaltılmalıdır.

Küresel ısınma ve iklim değişikliği nedeniyle kentlerde yeni yeni sorunlar çıkmaya başlamakta veya başlaması muhtemel görünmektedir. Bu nedenle Isparta ilinin yerel iklim eylem planlaması konusunda pilot il olarak seçilmesi iklim değişikliklerinin ortaya çıkardığı yahut ortaya çıkması muhtemel konular hakkında önceden tedbir alınması açısından oldukça önemlidir. Bu kapsamda gelecekte karşılaşılabilecek sorunlara dair detaylı çalışmalar yapılarak şimdiden sorunların çözümlerine dair sürdürülebilir politikalar hazırlanmalıdır. Sıfır atık projesi kapsamında da Isparta ilinin pilot il seçilmesi, geri dönüşüm ve atık yönetimi çalışmaları açısından oldukça önemlidir, bu projenin başarısını artırmak amacıyla kent içi geri dönüşüm kutuları artırılmalı vatandaşlar geri dönüşüm hakkında bilinçlendirilmelidir. Ayrıca belediye tarafından kapalı pazar yerlerinin çatılarına güneş enerjisi sistemlerinin yapılması ile de şehrin elektrik ihtiyaçlarının karşılanmasında sürdürülebilir çevreci çözümler hayata geçirilebilir. Isparta ili özelinde tüm bu çalışmalar/projeler ayrı ayrı değerlendirildiğinde Isparta ilinin mevcut/muhtemel çevresel sorunlarına gerek belediye tarafından gerekse ilgili bakanlıklar ile iş birliği anlayışı içerisinde kalıcı çözümler üretilmeye çalışıldığını söyleyebiliriz. Bölge halkı, bu çalışmaların, sürdürülebilir çevreci çözümlerinin etkilerini hem günümüzde hem de gelecek yıllarda çok daha fazla hissedecektir.

KAYNAKÇA

- Arcadis. (2024). *The sustainable cities index 2024*. <https://connect.arcadis.com/sustainable-cities-index-report-2024-global-confirm> adresinden 27 Aralık 2025 tarihinde erişildi.
- Bostancı, S. H. (2014). Türkiye’de eko belediyecilik modelinin uygulanabilmesi üzerine yaklaşım. *Planlama*, 24(1), 4–5.
- Ertürk, H. (1996). Sürdürülebilir kentler. *Yeni Türkiye Habitat II Özel Sayısı*, 2(8), 174–178.
- Gedik, Y. (2020). Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarla sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3(3), 196–215.
- Günel, V. A. ve Ocaklı, Ş. N. (2022). Eko-belediye modeli ve Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty*, 9(2), 1459–1479.
- Güner, U. (2020). *Çevresel sürdürülebilirlik*. Utku Güner.
- Güneş, M. (2004). *Yerel Gündem 21: “Ulusal” kentlerden “küresel” köylere*. Detay Yayıncılık.
- Gültaş, P. ve Yücel, M. (2015). Yeşil lojistik: Yeşil ulaşım hizmetleri Malatya Büyükşehir Belediyesi örneği. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 6(2), 70–83.
- Isparta Belediyesi. (t.y.). *Hem ekonomiye hem de çevreye katkı sağlayacak*. <https://isparta.bel.tr/hem-ekonomiye-hem-de-cevreye-katki-saglayacak> adresinden 25 Kasım 2025 tarihinde erişildi.
- Isparta Belediyesi. (t.y.). *İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Müdürlüğü*. <https://www.isparta.bel.tr/iklim-degisikligi-ve-sifir-atik-mudurlugu> adresinden 25 Kasım 2025 tarihinde erişildi.
- Isparta Belediyesi. (t.y.). *Isparta Belediyesi çatıları GES’le donatıyor*. <https://isparta.bel.tr/isparta-belediyesi-catilari-gesle-donatiyor> adresinden 25 Kasım 2025 tarihinde erişildi.
- Isparta İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. (t.y.). *Eğirdir Gölü ve su verimliliği seferberliği çalışmayı başladı*. <https://isparta.tarimorman.gov.tr/Haber/843/Egirdir-Golu-Ve-Su-Verimliliği-Seferberligi-Calistayi-Basladi> adresinden 25 Kasım 2025 tarihinde erişildi.
- Kaçamak, H. ve Uygun, Ö. (2022). Yeşil yönetim modeli önerisi. *Sürdürülebilir Çevre Dergisi*, 2(2), 60–65.
- Karataş, A. ve Kılıç, S. (2017). Sustainable urban development and green areas. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 26(2), 53–78.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim terimleri sözlüğü*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Küresel Amaçlar. (t.y.). *Küresel amaçlar*. <https://www.kureselamaclar.org/> adresinden 20 Kasım 2025 tarihinde erişildi.

- Müftüoğlu Güleç, S. (2014). Editör: Gaziantep ekolojik kent (Seda Müftüoğlu Güleç ile söyleşi). *Yapı Dergisi, Yapıda Ekoloji 2014 Ek Sayısı*.
- Nufusu.com. (t.y.). *Isparta merkez nüfusu*. https://www.nufusu.com/ilce/merkez_isparta-nufusu adresinden 25 Kasım 2025 tarihinde erişildi.
- Sıfır Atık. (t.y.). *Isparta'da sıfır atık için örnek adımlar*. <https://sifiratik.gov.tr/kutuphane/haberler/isparta-da-sifir-atik-icin-ornek-adimlar> adresinden 25 Kasım 2025 tarihinde erişildi.
- Tosun, E. K. ve Okulu, S. B. M. Y. (2009). Sürdürülebilirlik olgusu ve kentsel yapıya etkileri. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 2.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (t.y.). *Nüfus istatistikleri portalı*. <https://nip.tuik.gov.tr/> adresinden 25 Kasım 2025 tarihinde erişildi.
- Urhan, V. F. (2008). Türkiye’de yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması. *Sayıştay Dergisi*, (70), 85–102.
- Yazar, K. H. (2006). *Sürdürülebilir kentsel gelişme çerçevesinde orta ölçekli kentlere dönük kent planlama yöntem önerisi* [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi].
- Yeni, O. (2014). Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma: Bir yazın taraması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 181–208.
- Yılmaz, H. ve Yücel, T. (2022). Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında uluslararası çalışmalar ve eleştirileri. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 5(3), 691–702.